

Verslag

bezoek LEADER Achterhoek aan LEADER Söderslätt Zweden

- 1. over LEADER Söderslätt**
- 2. dit zijn de deelnemers**
- 3. verslag bezoek projecten dinsdag 1 oktober**
- 4. verslag bezoek projecten woensdag 2 oktober**
- 5. kennisuitwisseling tussen de LEADER gebieden**
- 6. conclusies bezoek aan Zweden**
- 7. deelnemers over het bezoek aan Zweden**

30 september t/m 3 oktober 2019

Verslag

bezoek LEADER Achterhoek aan
LEADER Söderslätt Zweden

Over LEADER Söderslätt

Van 30 september tot en met 3 oktober bezocht een delegatie van LEADER Achterhoek projecten van LEADER Söderslätt, in de provincie Skane, het zuidelijkste puntje van Zweden. Een leerzame en boeiende reis waarin veel kennis en ervaring is uitgewisseld, contacten zijn gelegd en ideeën voor projecten zijn ontstaan.

Söderslätt ligt ten Zuidoosten van Malmö. Het is een landbouwgebied dat gezien wordt als de graanschuur van Zweden. Het loopt van de Baltische Zee (de Oostzeekust), via een vlak gebied vol akkerbouw, naar het meer bosrijke, glooiende noorden. De landbouw wordt met name bedreven door grootgrondbezitters. In Skane vind je veel landhuizen en kastelen.

LEADER gebied

Het Leadergebied Söderslätt omvat de gemeenten Vellinge, Trelleborg, Skurup, Svedala en het buitengebied van Malmö.

Doelstellingen

De vier doelstellingen van LEADER Söderslätt zijn:

- 1. steun aan innovatieve bedrijven in vooral levensmiddelenproductie**
- 2. verstandig beheer en gebruik van het waardevolle water**
- 3. scheppen van werkgelegenheid met name voor jongeren, vrouwen en immigranten**
- 4. het versterken van de lokale toeristische sector buiten het seizoen.**

LAG Söderslätt

De LAG van LEADER Söderslätt bestaat uit vijftien representanten, die afkomstig zijn uit de vijf deelnemende gemeenten. Ze vertegenwoordigen de lokale overheid, het bedrijfsleven en vrijwilligsorganisaties. Er zijn tot nu toe een kleine twintig projecten goedgekeurd.

Kijk voor meer informatie over LEADER Söderslätt op:
www.leadersoderslatt.se

LAG - LEADER Achterhoek

Marieke Frank - Voorzitter LAG LEADER Achterhoek, wethouder gemeente Oost Gelre
Inspiratie! Ideeën opdoen voor nieuwe projecten of voor een vernieuwende projectaanpak. Als we hierin met elkaar kennis kunnen uitwisselen zou dit wel eens tot mooie nieuwe projecten kunnen leiden.
m.frank@oostgelre.nl

Wim Klompenhouwer - Agrarisch adviseur/ betrokken inwoner kleine kern / voorzitter dorpsbelangen, LAG lid namens gemeente Oude IJsselstreek
Ik ben benieuwd hoe ze in Zweden de borging van de vitaliteit van het platteland regelen en hoe ze een hulpmiddel als Leader hierbij gebruiken.
wim@wk-consultancy.com
www.varselderveldhunen.nl

Jacqueline Kremer - Humanitas, LAG-lid gemeente Winterswijk, consultant and project manager NGO Humanitas
Ik ben bijzonder geïnteresseerd in projecten gericht op actieve burgerparticipatie van zowel de autochtone bevolking van Zweden als de nieuwkomers.
Tel. +31 (0)6 48 13 45 81
j.kremer@humanitas.nl

Ingrid Lambregts - Wethouder gemeente Doetinchem, LAG-lid gemeente Doetinchem
Ik ben benieuwd hoe Zweedse gemeenten de kansen die LEADER biedt benutten
bestuur@doetinchem.nl

Karin Overbeek - Innovator/business coach, LAG-lid gemeente Bronckhorst, projectmanager Ondernemende Helden
Mijn doel is kijken of we Ondernemende Helden kunnen neerzetten in Zweden. Het is hier in de Achterhoek gelukt, zou dat ook kunnen in Zweden?
Tel. +31 (0)6 15 56 26 12
ondernemendehelden@dayforchange.nl
www.ondernemendehelden.nl

Esther Ruesen - Directeur gemeentemuseum Doetinchem, Doetinchem VVV, LAG lid gemeente Aalten
Ik wil me laten informeren en verwonderen over de Leader projecten in Zweden.
esther.ruesen@hotmail.com
e.ruesen@stadsmuseumdoetinchem.nl

Marjan Tulp - Communicatieadviseur/journalist, LAG lid gemeente Doetinchem
Graag wil ik ideeën uitwisselen met mijn Zweedse collega's over hoe we de LEADER communicatie kunnen optimaliseren
Tel. +31(0)6 27 83 23 59
info@marjantulp.nl
www.haverproducties.nl

LAG-leden

Joke Emaus - programmaregisseur Circulaire Economie en Energietransitie, Regio Achterhoek
Graag zou ik meer willen weten over hoe LEADER Söderslatt burgerparticipatie weet te stimuleren, zodat er initiatieven van onderaf komen.
Tel. +31 (0)6 52 33 75 66

Winny Scheeringa - Procesbegeleider Regio bij de gemeente Berkelland, External Affairs
Wat de ervaringen zijn rond internationale betrekkingen in het bijzonder, wat de ervaringen zijn rondom de samenwerking tussen grote steden en het platteland. Welke effecten zijn er?
Tel. +31 (0)6 18 20 10 62
w.scheeringa@gemeenteberkelland.nl

Arie Schoemaker - Beleidsmedewerker gemeente Winterswijk - manager WCL Winterswijk
Mijn interesse gaat uit naar de kansen en mogelijkheden van de regionale afzet van streek-producten
Tel. +31 (0)543 54 35 43
www.wclwinterswijk.nl

LEADER Achterhoek coördinatoren

Jolanda Kemna - Coördinator LEADER Achterhoek
Ik hoop dat we in Zweden geïnspireerd raken om nieuwe projecten op te pakken naar voorbeeld van ons gastland en misschien zelfs een samenwerkingproject kunnen opzetten
Tel. +31 (0)6 13 44 31 66
jolandakemna@leaderachterhoek.nl
www.leaderachterhoek.nl

Maurits Steverink - Coördinator Achterhoek Food, chain manager Achterhoek Food
Ik heb interesse in gebruik en marketing van local én duurzamer food in de regio en welke rol overheden, onderwijs en bedrijfsleven spelen.
www.leaderachterhoek.nl/projecten/heerlijkheid, www.truefood.nl, www.nelles.nl, www.smaakacademieachterhoek.nl

Initiatiefnemers projecten

Joop Spijkers - Gemeente Bronckhorst, public affairs, cluster wonen en werken
Ik ben geïnteresseerd in hoe de samenwerking gerealiseerd wordt tussen LEADER Söderslatt en de lokale overheid. Daarnaast wil ik graag weten hoe ze omgaan met de administratieve lasten van LEADER.
Tel: +31(0)575 75 02 50
J.Spijkers@bronckhorst.nl
www.bronckhorst.nl

Henk Bolster - Bestuurslid Stichting Kronenkamp Neede
Ben heel benieuwd naar de rolverdeling professionals-vrijwilligers in de Zweedse projecten en in het bijzonder of men er in slaagt om in de vrijwilligersgroepen ook de verschillende generaties bij elkaar te brengen.
henkbolster@natuurparkkronenkamp.nl
www.natuurparkkronenkamp.nl
Facebook: Natuurpark Kronenkamp

Initiatiefnemers projecten

Linda Commandeur - Coördinator/aanjager Pak An

In Zweden ben ik vooral benieuwd naar de betrokkenheid van jongeren bij projecten. Ook hoor ik graag hoe initiatieven geholpen worden door bedrijven en hoe zij partners aangesloten en betrokken houden, zodat er echt partnerschap ontstaat. Zelf deel ik graag mijn ervaringen over het voor elkaar krijgen van plannen, meebouwers krijgen, samenwerken met verschillende stakeholders etc.

info@anpakken.nl
www.anpakken.nl

Joske Elsinghorst-van Huet - zelfstandig ondernemer in de sectoren Burgerinitiatieven/ leefbaarheidsprojecten/kunst en cultuur

Ik hoop in Zweden inspiratie te krijgen en goede voorbeelden te zien, waarmee we in de Achterhoek nog meer mooie projecten kunnen realiseren.

Tel. +31 (0)6 83 69 18 55
joske.elsinghorst@gmail.com
www.overalkansen.nl, www.kabouteroute.nl

Gert-Jan te Gronde - Bureau Landelijk Gebied, adviseur plattelandontwikkeling, oud voorzitter LEADER Achterhoek

Ik hoop te zien hoe lokaal geproduceerd voedsel kan bijdragen aan een korte keten qua voedselproductie om zo tot een duurzamere wereld te komen.

Tel. +31 (0)6 55 34 05 56
bureaulandelijkgebied.nl

Jan Lansink - bouwkundige, bestuurslid technische zaken en coördinator vrijwilligers Kronenkamp Neede

Ideeën opdoen en eventueel gebruiken in ons lopende project.

janlansink@natuurparkkronenkamp.nl
www.natuurparkkronenkamp

Ingeborg van der Oord - Sociaal psycholoog bij GraansiloWehl.

René Reumer en ik willen graag meer leren over, en onze verhalen delen met, het lokale deelnemersveld, over de betrokkenheid van (de diversiteit) aan mensen bij het ontwikkelen van projecten en de invloed die deze hebben op hun Zweedse en onze Nederlandse samenleving.

Tel. +31 (0)6 53 54 34 62
info@graansilowehl.nl
www.graansilowehl.nl

Anita Overkamp-Altink - Coördinator Taalcafé Groenlo, bestuurslid Stichting Ontmoet en Ontwikkel Oost-Achterhoek

Integratie is een ingewikkeld traject waarbinnen kennis delen erg belangrijk is, ik wil leren hoe de integratie van nieuwkomers in Zweden wordt gerealiseerd.

ontmoetenontwikkel@gmail.com
Facebook: ontmoetenontwikkel,
taalcafegroenlo

Initiatiefnemers projecten

René Reumer - Director & consultant Wark House, bestuurder stichting Doetebol

Ingeborg van Oord en ik willen graag meer leren over, en onze verhalen delen met, het lokale deelnemersveld, over de betrokkenheid van (de diversiteit) aan mensen bij het ontwikkelen van projecten en de invloed die deze hebben op hun Zweedse en onze Nederlandse samenleving.

Tel. +31 (0)6 26 63 69 44
r.reumer@warkhouse.nl
www.warkhouse.nl

Nol Verhoeven - Rentmeester van de st willibrordsabdij en projectleider bezoekerscentrum kasteel Slangenborg

Graag hoop ik inspiratie op te doen over de wijze waarop invulling wordt gegeven aan monumenten en monumentale wijken in Zweden en de rol en invloed van streekproducten daarbij

Tel. +31(0)6 22 11 83 10
nol@xs4all.nl
www.kasteelslangenborg.nl
https://willibrordsabdij.nl/

Geert Postma - Dierenarts, voorzitter van de Stichting Welzijn in Steenderen en betrokken bij het leefbaar houden van kleine vergrijzende dorpen in een krimp regio.

Ik laat me in Zweden natuurlijk aangenaam verrassen wat zij ondernemen om het platteland leefbaar te houden.

geert.postma@welzijnsteenderen.nl
www.welzijnsteenderen.nl

Sylvia Heijnen - Oprichter en directeur van Koppelkerk, vrijplaats voor kunst & cultuur

Ik ga graag mee naar Zweden om onderling ervaringen uit te wisselen. We lopen ongetwijfeld tegen vergelijkbare (leefbaarheids)vraagstukken aan en ik heel benieuwd hoe de Zweden die vraagstukken aanpakken.

Tel: +31(0)6 13 23 41 96
sylvia@koppelkerk.nl
www.koppelkerk.nl

LEADER Söderslätt

Maria Pojjesdotter - Secretariat Leader Söderslätt

Tel. +46 709 60 26 78
maria@leadersoderslatt.se
www.leadersoderslatt.se

Dirk Harmsen - Project developer & Achterhoeker

Tel. +46 705 14 49 77
info@terranordica.com

Bertil Nilsson - LAG member/ Svaneholm castle

tel. +46 706 53 20 39
bertilskivarp@hotmail.com

Hans Åke Persson - Former Swedish Interreg contact point & Skåning

Tel. +46 705 28 18 93
hansakeskaning@gmail.com

dag 1 van de tour langs projecten van LEADER Söderslätt

1. Botildenborg – 'Stadsbruk'/Stadslandbouw

Botildenborg is een sociaal foodproject aan de rand van grote stad Malmö. Het project, dat geleid wordt door oud journalist Lena Friblick, is enerzijds bedoeld als pilot om de stad te vergroenen en anderzijds is het een manier om in de nieuwe samenleving met verschillende culturen te integreren. Er wonen in deze wijken mensen die afkomstig zijn uit 150 landen. Het project is gebaseerd op food, werk, hoop en sociaal contact. Voedsel en landbouw fungeren hierbij als middel (tool).

Het project bestaat uit de volgende onderdelen:

Social gastronomy

In Botildenborg wordt food gezien als middel naar werk, voor hoop en voor het opdoen van sociale contacten. Het valt onder de wereldwijde beweging genaamd 'sociale gastronomie'. Komende zomer organiseert Botildenborg een congres over dit onderwerp.

Social garden

In de Social Garden leren diverse mensen, waaronder veel statushouders, de grondbeginselen van het tuinieren in Zweden. Waar normaal een statushouder zeven jaar de tijd heeft om doorgeleid te worden naar werk, lukt Botildenborg dit in twee jaar. Met het project Entrepreneurial Gardening leren gedreven mensen de grondbeginselen van het produceren van voedsel en het vermarkten ervan.

Begeleiding naar betaald werk

Zweden heeft veel moeite om immigranten naar regulier werk door te geleiden. Binnen Botildenburg is met ESF een project opgezet om het gebrek aan personeel in de bouw op te lossen. Veel immigranten met een bouw-achtergrond konden tijdens het restaureren van het hoofdgebouw uit 1886 ervaring opdoen in werken in de bouw. In twee jaar tijd kregen 180 mensen een opleiding. 60 van hen hielden hier betaald werk aan over. Dit is een hoge score op Social Return on Investment.

Raakvlakken en kennisuitwisseling:

- Anita Overkamp (Stichting Ontmoet en Ontwikkel Achterhoek) kent een vergelijkbaar Achterhoekse project waar nieuwkomers voortuintjes opknappen als integratieproject.
- Stadsboerin Doetinchem, een project van oud-journalist Ellen Willems, is al in contact gebracht met Lena Friblick.
- Geert Postma (Stichting Welzijn Steenderen) nodigt projectleidster Lena Friblick van de Botildenburg uit om te komen zien hoe sociale gastronomie wordt toegepast in Steenderen. Samen kunnen ze ook ervaringen en kennis uitwisselen over het renoveren van een pand dat toegankelijk gemaakt wordt voor een nieuwe gastronomische functie.
- Maurits Steverink, coördinator Food van LEADER Achterhoek, houdt contact over de uitwerkingen van social gastronomy en verschillende concrete acties en checkt de uitwerking van het voedselbeleid van de stad Malmö. Hij ziet in Lena is een mooie kandidaat voor een masterclass op een komende foodevent of stageplek voor studenten.

Meer informatie over Botildenburg is te vinden op:

website: www.botildenburg.se

facebook/instagram: botildenburg, stadsbruk

<http://www.leadersoderslutt.se/nyheter/2018/12/12/varldens-kok-botildenburg/>

<http://botildenburg.se/in-english/>

II Schapenboerderij – verbrede landbouw

De schapenboerderij, een ingelast bezoek in het programma, is een voorbeeld van verbrede landbouw. De boer en de boerin combineren op hun agrarische bedrijf vier takken als bron van inkomsten. Dit is een toekomstig LEADER project.

1. Fokken van schapen, schapenvlees/wol/huiden (800 schapen)
2. Bed & Breakfast
3. Schapensafari (in wagentjes achter de trekker) over het erf en door het bos, daarbij demonstratie werken met honden
4. Landwinkel met verkoop van gevilte schapenvel/wol en vilt-kunst

III Svaneholm Castle - toekomstbestendig erfgoed

Kasteel Svaneholm is gebouwd rond 1500. Door de eeuwen heen zijn er door de verschillende eigenaren van het kasteel verdiepingen toegevoegd en veranderingen aangebracht in het gebouw. Tegenwoordig wordt Svaneholm gerund door Bertil Nilsson. Opmerkelijk aan dit kasteel is dat het een coöperatie is en waarvan Bertil de voorzitter is.

Sinds de barones, de laatste eigenaresse, in 1931 het kasteel niet meer kon onderhouden zijn er een stordige 41.000 aandelen verkocht. Een aandeel kost 30 kronen (ongeveer € 2,80). Het kasteel ontvangt geen overheidssubsidie en alle medewerkers zijn vrijwilligers. Het bezoek aan het kasteel is de afgelopen jaren gedaald van 15.000 naar 10.000. Het is moeilijk om het kasteel draaiende te houden.

Restaurant

Het verleaste restaurant zorgt voor de grootste omzet. Door arrangementen te ontwikkelen proberen ze zoveel mogelijk klanten te trekken, die zowel het museum bezoeken, een ruimte huren als in het restaurant gaan eten. Een percentage van de omzet in het restaurant is voor het beheer en behoud van het kasteel. Naast de coöperatie die het gebouw in bezit heeft, is er ook een museumorganisatie. Er zijn plannen om nieuwe permanente exposities op te zetten.

Samenwerking en evenementen

Kasteel Svaneholm werkt samen met andere kastelen uit de omgeving van de Oostzee. Ze werken samen in de promotie en de publiciteit en in het ontwikkelen van routes tussen de kastelen. Voor de inkomsten organiseert Kasteel Svaneholm jaarlijks diverse evenementen zoals een kerstmarkt en een groot internationaal tennisevenement. Grote evenementen leveren echter te veel werk op ten opzichte van de inkomsten die ze genereren.

Doelstelling en plan voor de toekomst

Bertil Nilsson legt uit dat ze Svaneholm aantrekkelijker willen maken voor een groot publiek door in te spelen op de actualiteit en door kwaliteitsimpulsen in te brengen. Er is samen met een groot, in historische gebouwen gespecialiseerd, architectenbureau een lange termijnvisie (2020-2030) ontwikkeld voor de komende tien jaar. De visie behelst zowel behoud, beheer en toegankelijkheid van het kasteel als het genereren van structurele inkomsten. In het ontwerp is ook nagedacht over hoe je meer toeristen kunt trekken door bijvoorbeeld landschapsontwerp aan te passen.

Meer informatie vind je op de website:

<https://svaneholmsslott.se/>

Raakvlakken en kennisuitwisseling:

- Het LEADER Achterhoek-project in Vorden waar de kastelen samenwerken in de communicatie en aan storytelling doen.
- Kasteel Slangenburg in Doetinchem heeft vijf jaar geleden een andere eigenaar gekregen en gaat van 'gesloten' naar meer openbaar. Het koetshuis heeft nu 30.000 bezoekers per jaar. Het gastenhuis moet meer bezoekers krijgen. Er zijn overeenkomsten tussen de situaties van beide kastelen. Tussen Nol Verhoeven en Bertil Nilsson is contact.

IV Smart little villages – leefbaarheidsproject

Smart Little Villages is een LEADER-project dat de krimp in de dorpen en kleine kernen tegengaat. Door gunstige economische ontwikkelingen in Zuid-Zweden zoals urbanisatie, de aanwezigheid van grote universiteiten, de mogelijkheid om te werken in Denemarken dankzij 'The Bridge' tussen Zweden en Denemarken en de gaming industrie (die veel jonge Zweden werkgelegenheid biedt) zijn vele sociaal economische kansen ontstaan. Helaas zijn het met name de grote steden die ervan profiteren en niet de kleine dorpen. Om kleine dorpen ook in deze flow mee te nemen, is het project Smart Little Villages opgezet.

Voor dit project komen ieder jaar 250 mensen naar een conferentie om samen na te denken over kansen op het platteland. Ideeën uitwisselen is daarbij het doel. Bij die conferenties gaat het om mogelijkheden voor gemeenschapsontwikkeling in kleinere gemeenten (tussen 5.000 en 50.000 inwoners). Onderwerpen zijn uitwisseling van kennis en ervaring, het delen van good practices en het uitwisselen van ideeën en smart practices voor nieuw op te zetten lokale, regionale, nationale en internationale projecten. Aanwezig bij de conferenties zijn politici, ambtenaren, ondernemers en inwoners. Door vraagstukken waar de dorpen mee te maken hebben te poneren in de groep, ontstaan van onderaf innovatieve oplossingen voor krimpproblematiek. Denk daarbij aan vraagstukken als het vertrek van jongeren uit dorpen, digitalisering, jongeren die hun school niet afmaken en onbetaalbare huizen voor jongeren die wél graag terug willen naar de dorpen.

Resultaten

Oplossingen die uit de conferenties zijn gekomen zijn bijvoorbeeld: branding van Skurup als interessant gebied om te wonen en werken, intensieve begeleiding van jongeren om de school af te maken, het opzetten van een hub (netwerkplek) in Kopenhagen en het koppelen van multinationals aan de start-ups van het platteland. Leuk zijn ook de zogenaamde experimentele area, waarbij jongeren zich storten op het oplossen van een probleem ('neem je drie beste vrienden mee en werk samen aan creatieve oplossingen voor vraagstukken'). Er is tevens een jaarlijkse 24-uurs hackaton voor jongeren die kijken hoe de samenwerking tussen de steden en de dorpen in de provincie Skane beter kan.

Meer weten? Kijk op deze website

www.smartlittlevillage.se

Raakvlakken en kennisuitwisseling:

* Jongeren die uit de krimpgebieden vertrekken zouden een start van een Achterhoeks project kunnen zijn. Ingeborg van Oord (Graansilo Wehl) heeft hierover contact met Peter Eijermann van Smart Little Villages.

* Het Brusselse initiatief Smart Little Villages. Joop Spijkers (gemeente Bronckhorst) brengt Peter Eijermann, initiatiefnemer van Smart Little Villages, er mee in contact.

V Heroes of Skurup – Project voor jongeren en asielzoekers

Hendrik Lundblad is de development specialist van Skurup. Hij ziet en zag veel jonge werklozen in het gebied. Daarnaast kwamen er asielzoekers in het gebied. Doordat deze mensen geen doel hebben, geen middelen en geen netwerk, komen ze niet uit de vicieuze cirkel. Wat deze mensen nodig hebben, zo is de gedachte, is een doel waarbij ze aan/met concrete dingen moeten werken. Laat jongeren een fietsenmakersbedrijf opzetten en runnen, of een fiets-uitleencentrum, dan hebben ze zo'n doel. Ook het laten planten van bloemen in Skurup werkte, omdat degenen die dat hadden gedaan aan anderen konden tonen wat ze gedaan hadden. Door Syriërs in Svaneholm te laten werken, kregen ze ook een doel en structuur in hun leven. Binnen dit project worden kleine slimheidjes toegepast. Zo krijgen jongeren de opdracht om op pad te gaan en dingen te kopen, waardoor ze met andere mensen in contact komen en een netwerk krijgen.

Raakvlakken en kennisuitwisseling:

* Het LEADER project Ondernemende Helden van de stichting Day for Change. Zie hieronder.

VI Propositie project Ondernemende Helden

Karin Overbeek presenteerde haar jongerenproject Ondernemende Helden aan LEADER Söderslätt met als doel dit project te exporteren naar andere Europese gebieden.

Ondernemende Helden Academie is een start-up community voor ondernemende Achterhoekse jongeren tussen 16 en 26 jaar. Dankzij LEADER Achterhoek is deelname aan het programma (ter waarde van €1.500,-) gratis. Jongeren die deelnemen aan de Ondernemende Helden Academie worden in een jaar tijd gecoacht tot de nieuwe generatie ondernemers van de Achterhoek. Ondernemende Helden is een online academie met videolessen, medehelden en coaching door experts. Ook is er de gelegenheid voor de jongeren en hun coaches elkaar op live evenementen te ontmoeten. Deelnemers aan de Ondernemende Helden Academie krijgen de kans om online en in de praktijk alle disciplines van het ondernemen te leren.

Raakvlakken en kennisuitwisseling:

* Hendrik Lundblad (Skurup) en Peter Eyermann (Smart Little Villages) zien kansen om Skane (Zuid-Zweden) met Ondernemende Helden een economische push te geven. Hiervoor is contact gelegd met Karin Overbeek om een samenwerkingsverband op te zetten.

VII Introductie spel Stoepranden

(door Ingeborg van Oord en René Reumer van Wark House/Doetebol)

De Zweedse gastheren kregen de spelregels van het balspel Stoepranden uitgelegd, waarna een fanatiek en geestig duel tussen Zweden en Nederland ontstond. 'Sport verbindt mensen,' aldus Ingrid Lambregts, wethouder gemeente Doetinchem en LAG-lid.

Raakvlakken en kennisuitwisseling:

LEADER Söderslatt heeft alle informatie voor het spel Stoepranden, dat in competitieverband gespeeld kan worden en onder andere beweging bevordert, overhandigd gekregen.

dag 2 van de tour langs projecten van LEADER Söderslatt

I – Businessplan van landgoed met kasteel en groot agrarisch bedrijf

Als ingelast bezoek komen we aan bij een 1.500 ha groot landgoed, waar de eigenaar ons te woord staat en rondleidt. Op het familiebedrijf (de eigenaar is 3e generatie boer/kasteelheer), worden graan en bieten verbouwd. De eigenaar is een echte businessman, die het bedrijf in een betere staat aan zijn kinderen wil kunnen overdoen dan hij het van zijn vader kreeg. Maar met graan en bieten kan hij niet concurreren op de Europese afzetmarkt. Het bedrijf bestaat ook uit een hotel met tien kamers en een kasteel (met maar liefst 18 toiletten) dat gelegen is in een fraai en groot park waar evenementen worden georganiseerd, zoals trouwerijen en een kerstmarkt. Het landgoed verhuurt ruimte aan een kippenopfokbedrijf en een bierbrouwerij en heeft de grote biovergister recent aan een Fins bedrijf verkocht. De biovergister levert jaarlijks 20 miljoen kilowatt, terwijl 500.000 kilowatt nodig is voor het landgoed. Er wordt gewerkt aan een LEADER-project op het landgoed.

II – Hällåkra Vingård – Food- en toerismeproject

De biologische Hallakra Wijngaard bestaat sinds 2003 en is een verzamelpunt van aan elkaar gelieerde bedrijven. De eigenaar van de wijngaard, Hakan Hansson, is tegen alle logica in gestart met de wijngaard op het boerenbedrijf van zijn ouders en heeft dit rendabel gekregen. Een deel van zijn grond verhuurt hij aan boeren in de buurt, maar de laatste jaren stelt hij grond beschikbaar aan nieuwe foodondernemers. Zo ontstaat er ook synergie met zijn wijngaard en het restaurant dat gerund wordt door jonge ondernemers. Inmiddels is de in Zweden beroemde televisiehoofden John Taylor ook neergestreken op zijn bedrijf. Taylor is gestart met een appelboomgaard van 800 bomen voor de productie van appelp cider. In de zomermaanden is de locatie een trekker voor toerisme en recreanten. Zuid Zweden staat meer en meer op de kaart voor liefhebbers van lekker eten en drinken.

Raakvlakken en kennisuitwisseling:

Er is contact met Maurits Steverink, coördinator Food van LEADER Achterhoek en mede-initiatiefnemer van het fruitboomgaardenproject. En daarnaast interessant als voorbeeld om nieuwe foodondernemers aan te trekken en te bouwen aan een compleet verhaal door samen te werken. Hakan is een mooie kandidaat voor een masterclass op een foodevent of stageplek voor studenten.

Meer informatie vind je op deze website:

http://www.hallakra.com/index_eng.html

III - Lunch at Anita's pa BörringeKloster

In de voormalige abdij met stalhouderij van Börringe runt Anita Zieme een lunchrestaurant waarin ze puur, gezond en lokaal voedsel op de kaart zet. Ze werkt samen met biologische boeren in de buurt, zonder vaste menukaart en kookt wat het seizoen en de boeren bieden. Vooral vegetarisch, in buffetvorm en draagt dit zeer smakelijk uit. Dit restaurant is gevestigd op het platteland en zit steevast tjokvol. Zeer bijzonder en mooi mix van ambiance, ondernemerschap, passie, simpel smaakvol én betaalbaar eten vanuit een werkelijk korte keten, zo van het land voor een breed publiek. Dit idee onstond toen ze zeventien jaar geleden ongeneeslijke kanker bleek te hebben. Ze veranderde haar levenswijze en besloot zich te specialiseren in gezond voedsel en dit te exploiteren in een restaurant, de historische abdij van Börringe. Mensen komen van heine en verre naar haar toe om gebruik te maken van haar lunchbuffetten met creatieve kleurrijke en vooral gezonde gerechten.

<https://anitaz.se/>

Maurits Steverink houdt contact met Anita. Hij ziet in haar een mooie kandidaat voor een masterclass voor een komende foodevent of als stageplek voor studenten.

IV – Hörtehamn – van kleine haven tot toeristische plek

De kleine haven in Hörtehamn was een plek waar iedereen langs reed zonder af te remmen. Er lagen wat bootjes en er stond een verwaarloosd vissershuisje. Bertil Nilsson (kasteel Svaneholm) en Bjorn Hortevall (politicus uit Skurup, maakt deel uit van de Horte Harbour Association) presenteren het havenproject aan LEADER Achterhoek. Met een bijdrage van LEADER, gemeente en bedrijven konden de haven en het vissershuisje opgeknapt worden, waardoor het een levendige plek in de gemeenschap is geworden. Ook wordt LEADER geld gebruikt voor het opzetten van een landwinkel en een vogeluitkijkpost. De gemeente hielp in de haven deels met geld en deels met infrastructuur. Het zomerseizoen werd langer door het vissershuisje te isoleren. Het huisje wordt nu multifunctioneel gebruikt voor exposities, evenementen en vergaderingen. Daarnaast is er jaarlijks een markt voor streekproducten. Nieuwe arrangementen voor het huisje worden ontwikkeld. Een uitdaging is het behoud van de pieren.

Inzameling

In de haven wordt via crowdfunding geld ingezameld, waarbij bedrijven een naamplaatje krijgen voor een financiële bijdrage. Hoe hoger de bijdrage hoe hoger het naamplaatje.

Rechtspersoon

Zowel kasteel Svaneholm als Hortehamn zijn een coöperatie in plaats van stichting. Het blijkt dat een Zweedse stichting juridisch anders in elkaar steekt dan een Nederlandse, zo is in Zweden startkapitaal nodig om een stichting te beginnen. Met een coöperatie of een vereniging verbind je mensen en het is in Zweden de beste rechtspersoon om fondsen mee aan te vragen. Het feit dat je leden hebt, geeft al aan dat je draagvlak hebt. Soms werkt deze rechtspersoon vertragend omdat je leden moet raadplegen voor belangrijke beslissingen.

www.hortehamn.se - <http://hortebrygga.se/>

Meer informatie vind je via de website van LEADER Söderslätt:

<http://www.leadersoderslatt.se/nyheter/2018/12/12/horte-lanthandel/>

V Presentatie Natuurpark Kronenkamp

Henk Bolster en Jan Lansink presenteerden het duurzame, energieneutrale project Natuurpark Kronenkamp. Een oude waterzuiveringslocatie in Neede is samen met de lokale gemeenschap omgetoverd tot ontmoetingsruimte, buitenklas voor scholen en natuurpark. Binnenkort start de restauratie van wat straks het enige waterwinningsmonument van Nederland is en er wordt nog een tank omgebouwd tot vleermuizenhotel met 360 graden theater. De unieke historische waterzuiveringsgebouwen (en hun verhaal) worden hierdoor behouden. Dit project past en hoort bij Vleermuizendorp Neede. Dit is een voorbeeld van branding en stadsmarketing.

Financieel

In totaal is er 7 ton bijeen gebracht met LEADER, fondsen en inzamelingen. Moeilijk is de structurele financiering, maar koffieverkoop op markten levert best wat op, daarnaast zijn er tijdens open monumentendag 2.000 vrienden verzameld waarvan 350 betalende, die samen €2.000 bijeen brengen. Ook is er sponsoring door lokale bedrijven: €100 tot €500 per bedrijf, alle benaderde bedrijven deden mee. Uitdaging: schooleducatie door vrijwilligers kost €25.000 per jaar, onder andere voor de verzekering.

Meer informatie over Kronenkamp vind je op deze website:

<https://natuurparkkronenkamp.nl/>

Raakvlakken en kennisuitwisseling:

De Zweden hebben meegedacht over de kracht van het vleermuizenthema voor Kronenkamp. Zo bedachten ze Bat & Breakfast en de uitvoering van de Fledermaus opera op het Kronenkamp terrein.

Kennisuitwisseling tussen LEADER Achterhoek en LEADER Söderslätt

Alhoewel we allemaal vanuit het perspectief van ons eigen land naar projecten kijken, leverde het bezoek veel informatie en energie op. Tijdens het bezoek is veel kennis uitgewisseld, zowel plenair als tussen individuele deelnemers aan de reis en gastheren/-vrouwen. Een paar voorbeelden.

Vrijwilligerswerk v.s. interesse jongeren

De vrijwilligers vergrijzen en jongeren krijg je niet snel geïnteresseerd. Uit de Achterhoekse LEADER groep komt de tip om jonge volwassenen met banen en kinderen te benaderen op projectbasis: dat doen ze wel. Structurele inzet is vaak moeilijk door veel verplichtingen. Sylvia Heijnen (Koppelkerk) adviseert: "Zorg dat je in hun interessegebied blijft. Bijvoorbeeld door vanuit het vissershuisje iets met surfen te doen. When you do kidsstuff you can get the parents in."

Storytelling en interesse jongeren

Jongeren zijn niet erg geïnteresseerd historie, zoals in de haven. Geert Postma komt met het advies: maak gebruik van unieke historie. Zo was Hortehamn de eerste vikinghaven tussen Zweden en Denemarken. Kijk naar wat jongeren interesseert, dat kan bijvoorbeeld actie ondernemen tegen plastic soup. Van zelf opgehaald afval kun je kunstwerken maken. Laat jongeren bijvoorbeeld een vikingschip bouwen van plastic afval. De interesse van de jeugd zou je op deze manier kunnen aanwakkeren.

Crowdfunding

Jacqueline Kremer (Humanitas, LAG Winterswijk) vertelt hoe ze crowdfunding inzet voor speciale activiteiten van Humanitas. "Vraag het geld niet voor een project zoals de HorteHamn maar voor een concrete activiteit. Vraag bijdragen in natura." Geert Postma vertelt over de Wishfoundation, waarvoor bedrijven materialen geven.

Conclusies uitwisselingsreis LEADER Zweden – LEADER Söderslatt

Er zijn goede en interessante connecties gelegd tussen beide gebieden. Kennisdelen en goed practices is zeker mogelijk. Ook zijn er opties om gezamenlijke projecten op te starten. LEADER Söderslatt is van harte uitgenodigd om in 2020 de Achterhoekse projecten te komen bekijken en zou mogelijk kunnen verblijven in de St. Willibrordsabdij in Doetinchem.

Contacten voor kennisuitwisseling en mogelijke samenwerking:

1. thematische en projectmatige kennisuitwisseling en voorbereiding tegenbezoek. Het zou mogelijk zijn om een project op te zetten waarbij we de twee LEADER gebieden samenwerking in de projecten verder uitwerken. De coördinatoren van de beide LEADER gebieden, Jolanda Kemna en Maria Pojjesdotter, kijken of ze samenwerking kunnen bevorderen.
2. Uitwisseling van deskundigen/initiatiefnemers voor bepaalde projecten. Contacten zijn hiervoor al gelegd, zie ook 'raakvlakken en kennisuitwisseling'.
3. Tijdens de heen- en terugreis in de bus (op 30 september en op 3 oktober) zijn tussen de Nederlandse deelnemers onderling contacten gelegd en plannen uitgewerkt. Zo willen initiatiefnemers van verschillende projecten bij elkaars initiatieven gaan kijken en zo is het mogelijk dat bijvoorbeeld de kabouterwandelingen van Joske Elsingerhorst (zelfstandig ondernemer burgerinitiatieven/leefbaarheid) op meerdere plekken in de Achterhoek wordt uitgewerkt. En dat is nog maar één van de vele ideeën die in de bus tot stand kwamen.

Deelnemers over de inspiratiereis van LEADER Achterhoek naar LEADER Söderslätt, Zweden

LINDA COMMANDEUR – (Coördinator/aanjager Stichting Pak An)

Hier in Zweden vind je vele vierkante kilometers aan graanvelden.

En mensen die hun nek uitsteken voor hun idealen.

Verhalen over ondernemerschap, gezond verstand, intuïtie, gezond eten uit de regio, de seizoenen volgend, duurzaamheid, elkaar ontmoeten, kennis delen, je hart volgen en kansen grijpen.

En ook zorgen voor je eigen omgeving, voor het nalaten van een mooiere wereld aan je kinderen.

Steeds opnieuw is eten en drinken de sleutel voor ontwikkelingen.

Mensen met andere achtergronden (technicus, academicus, journalist, bedrijfseconoom) die hun idealen omzetten in daden.

Het lef hebben om te doen, tegen alle gewoonten in.

Erin geloven en niet anders kunnen.

Het doel van de reis naar Zweden is na één bezoek al meer dan geslaagd.

Want wat een inspirerend initiatief is Botildborg Stadsbruk.

Terwijl Lena haar verhaal vertelt zit ik geboeid te luisteren.

Een vrouw die zo bevlogen is over het samenbrengen van mensen.

Die alleen maar kansen ziet.

In een wereld die helemaal niet zo mooi is.

In een tijd en op een plek waar polariteit vast onderdeel is van het dagelijks leven.

Waar in een gebied met 22.000 bewoners 150 nationaliteiten samen leven (als het om diversiteit gaat, de 4e plek ter wereld!).

Waar armoede en angst hand in hand gaan met nationalisme en sterke overtuigingen.

Juist op die plek ziet Lena de verbindende kracht in eten.

Ze zegt met een grote glimlach en stralende ogen: 'Food brings friendship, work and hope.'

Bij het woord hoop zijn mijn ogen vochtig en heb ik kippenvel.

Ze zegt het met zoveel overtuiging.

Vol vuur.

En haar woorden worden onderstreept door de plek waar we zijn.

Een oud landhuis, dat ze samen met (nieuwe) Zweden heeft opgebouwd.

Een tuin die samen met schoolklassen en tijdens taallessen wordt onderhouden.

Waar mensen een opleiding krijgen voor stadslandbouw en bedrijven starten.

Waar mensen een plek vinden om zich weer nuttig en thuis te voelen, om trots op te zijn.

Waar ik aan tafel schuif en geniet van het geweldige eten.

En waar we praten over wat ons werkelijk bezighoudt.

Onze Leader Achterhoek-inspiratiereis had op geen betere plek kunnen starten.

Hoop en vertrouwen zorgen voor een mooie wereld

SYLVIA HEINEN (oprichter en directeur Koppelkerk)

Wat ik mee terugneem: in de eerste plaats heel veel hoop. Dat er op het platteland in Zweden net zoveel gestoorde mensen bestaan die hun ziel en zaligheid storten in projecten die voor hun gevoel de wereld toch weer een klein beetje mooier maken. In de tweede plaats het bewijs dat je eigen koers varen uiteindelijk het vaakst wordt beloond. In de derde plaats stug volhouden: ondanks een weerbarstige context toch blijven geloven in jezelf en je niet laten neerdrukken door tegenslagen.

Al met al was dit het gemeenschapsgeld denk ik dubbel en dwars waard: want eenieder van ons zal deze ervaringen uitdragen in alles wat hij doet (nog meer dan hij/zij al deed).

Dankjewel LEADER Achterhoek en LEADER Söderslätt en reisgenoten voor de rijkdom die jullie hebben gegenereerd.

ESTHER RUESEN (Directeur Stadsmuseum/VVV Doetinchem, LAG-lid Aalten)

Mijn kwaliteit om te kijken en luisteren naar de mens achter het verhaal, besloot ik centraal te stellen op deze reis. Mijn zintuigen maakten overuren de afgelopen 62 uur. En mijn smaakpapillen hebben de hemel geproefd. Althans zo moet het smaken in de hemel, zoals het bezielde eten bij Anita. Met een optocht van verhalen in mijn hoofd, keer ik terug naar huis. Tijdens de terugreis in de bus kunnen wij de indrukken rustig laten indalen in ons lijf. Ik heb verhalen gehoord van mensen die ieder bereid zijn geweest af te dalen naar de dieptes van hun ziel. Om vervolgens naar het roepen ervan te luisteren. Met alles wat daarvoor opgegeven moest worden.

'Verandering van spijs doet eten'. Dit gezegde past wat mij betreft in vele opzichten bij ieder van deze mensen én bij deze reis.

MAURITS STEVERINK (Coördinator Foodprojecten LEADER Achterhoek)

Food verbindt, dat is door de reis naar Zweden goed geland bij onze Achterhoekse delegatie en geeft steun en begrip om in onze regio hier vol op in te zetten. De aanpak en kracht rond Social Gastronomy hebben we goed gezien en maakte indruk, ook het realiseren hoe dichtbij food is, de waarde ervan voor mensen onderling, ook om culturele verschillen te overbruggen.

Wetenschappers van de gastronomisch universiteit in Italië zien de waarde van Food al jaren zeer breed en hebben hiervoor een vakgebied gedefinieerd: Eco Gastronomie, waarin voedsel het waardevolle middel is om mensen te verbinden met hun regio, cultuurhistorie, smaak en duurzame herkomst van hun eten. Hoe dit werkt, werd weer duidelijker met deze reis naar Zweden en door de daadkracht van met name de powervrouwen Lena en Anita. Met het platform Achterhoek Food gaan we volop inzetten op het leggen van verbindingen, het ondersteunen van ondernemers, zetten in op eigen voedselbeleid (Malmö als voorbeeld) en schuiven onze foodondernemers naar voren bij onze regiomarketing.

INGRID LAMBREGTS (Wethouder Gemeente Doetinchem, LAG-lid Doetinchem)

Ik heb met name verhelderende gesprekken gevoerd met bij Zweedse LEADER projecten betrokken burgemeesters, wethouders en ambtenaren die we tijdens onze kennisuitwisseling hebben ontmoet. Het was interessant om te horen hoe zij het LEADER instrumentarium benutten om innovatieve samenwerking tussen Overheid, bedrijven en betrokken maatschappelijke inwoners en organisaties concreet vorm te geven. Meer specifiek hebben we het dan gehad over de projecten Kasteel Svaneholm, Smart Little Villages en Heroes of Skurup. Daarnaast was ik erg onder de indruk van het Stadslandbouw project Botildenborg dat erg veel raakvlakken en overeenkomsten vertoont met het project Stadsboerin van Ellen Willems in Doetinchem. Beide 'stadsboerinnen' hebben we inmiddels met elkaar in contact gebracht en een afspraak om elkaar in levende lijve te ontmoeten en ervaringen uit te wisselen is al gemaakt.

INGEBORG VAN OORD (Sociaal psycholoog bij GraansiloWehl) EN RENÉ REUMER (Director & consultant Wark House, bestuurder stichting Doetebol)

Vier dagen met LEADER Achterhoek naar Zweden, 25 zeer betrokken en hartverwarmende medereizigers, ontzettend veel inspirerende nieuwe mensen ontmoet, meer dan 24 uur reizen naar en door een beeldschoon land, flink wat uren slaapttekort, enorm gelachen, terug met een bruisend hart, volle buik en heel blij hoofd met wel meer dan 1001 rijke ideeën, om weer heerlijk volle weken te werken aan sociaal maatschappelijke, ecologische en economisch relevante projecten! We kunnen niet wachten, wat een gave tijd is dit! Op dit moment zijn wij in contact over het organiseren van wederzijdse masterclasses, netwerkbijeenkomsten en twee congressen met het thema grensoverschrijdende kennis deling voor Smart Little Villages. Deze plannen komen natuurlijk gewoon naar jullie toe, je hoort van ons! #leren #teams #socialepsychologie #warkhouse

WIM KLOMPENHOUWER (Agrarisch adviseur/betrokken inwoner kleine kern / voorzitter dorpsbelangen, LAG lid namens gemeente Oude IJsselstreek)

Ik was benieuwd hoe men in Zweden Leader als instrument gebruikte om de vitaliteit van het landelijk gebied Soderslätt te vergroten. Tijdens mijn verblijf heb ik gezien hoe men LEADER inzet als instrument. Botildenborg en Hällåkra vineyard waren voor mij mooie voorbeelden hoe initiatieven van onderaf gerealiseerd zijn. Het gesprek met televisietuinman John Taylor liet zien hoeveel moeite er gedaan werd om tot realisatie te komen. Wel is het mij opgevallen dat er in Zweden geen enkele keer gesproken werd over de administratieve lastendruk die LEADER in Nederland met zich meebrengt. Dit roept dan bij nog steeds de vraag op, of wij hierin in Nederland niet doorgeschoten zijn en dit belemmerend werkt op indienen van bottom-up ideeën.

JOSKE ELSINGHORST – VAN HUET (zelfstandig ondernemer in de sectoren Burgerinitiatieven/leefbaarheidsprojecten/kunst en cultuur)

Ik vond het een eer en groot cadeau dat ik mee mocht met de inspiratiereis naar Zweden vanuit LEADER Achterhoek. Het waren vier geweldige dagen, omdat er in de groep vanuit de Achterhoek veel mooie gesprekken en verdiepte kennismaking plaatsvond. Maar het was ook erg ontroerend, inspirerend en leerzaam om de initiatiefnemers in Zweden te ontmoeten en spreken. Ik werd echt geraakt door hun visie op de wereld, hun geestdrift en de activiteiten die ze ondernemen waarbij niet het geld de drijfveer is, maar het verbeteren van de wereld! Prachtig om te zien dat LEADER hen in staat stelt om aan hun droom te werken. Ik had vooraf een eng en afschrikwekkend beeld van LEADER trajecten en de procedures van aanvragen en verantwoording. Dit beeld is wel bijgesteld in de reis, ook door de uitleg van de LAG-leden. Het heeft nu een gezicht gekregen, waardoor de drempel wel erg verlaagd is. Vanuit het contact met de medereizigers uit de Achterhoek heb ik allerlei gesprekken gevoerd:

- Met 1 van Karins Ondernemende Helden om te verkennen of haar bedrijf gericht op muzieklessen aan volwassenen/senioren ook wat zou kunnen opzetten in Berkelland (waar ik als zzp-er werk in de Kunst & Cultuur sector). We hebben een vervolgoverleg staan voor december.
- Met de coördinator van de educatieve programma's van de Kronenkamp, om te kijken of aanbod vanuit de stichting waar ik voor werk ook bij hen gepland kan worden.
- Met Nol en Esther wil ik graag twee kabouterroutes in Doetinchem uitwerken. 1 bij Kasteel Slangenburg en 1 in het centrum van Doetinchem.
- Met Anita bekijk ik binnenkort de galerie waar ze met haar schoonzus in Borculo exposities houdt etc.
- Met Winny, Linda en Marieke heb ik gesprekken gehad waarin we elkaar opnieuw even terugbrengen naar het gevoel en de inspiratie van Zweden. Een opfrisser in de dagelijkse sleur, zeg maar.
- Met Jolanda heb ik mijn eigen LEADER aanvraag voorbesproken en op 9 december wil ik het graag presenteren aan de LAG.
- Met Ingeborg en René spreek ik in december nog een keer af. Wellicht zien we in de toekomst nog kansen voor samenwerking.
- Ik heb via Gert-Jan informatie over B&B's voor ruiters in de achterhoek door kunnen spelen naar iemand die er over denkt zoiets zelf op te zetten in Aalten.
- Ik heb ondertussen twee nieuwe aanvragen gekregen om ergens kabouterroutes te gaan maken, ik heb met hen besproken of het een optie is dat mee te nemen in het plan voor LEADER.
- Ik drink met ontzettend veel plezier dagelijks uit mijn mooie mok uit de winkel van Anita.

Het was een ontzettend mooie ervaring en heeft me persoonlijk en zakelijk veel gebracht. Ik neem ook graag een rol op me in het organiseren van het tegenbezoek.

ARIE SCHOENMAKER (Beleidsmedewerker gemeente Winterswijk - manager WCL Winterswijk)

Wat ik geleerd heb: dat enthousiasme ook in Zweden de basis is van een LEADER-project. Goede begeleiding bij de projecten is nodig.

ANITA OVERKAMP – ALTINK (Coordinator Taalcafé Groenlo, bestuurslid Stichting Ontmoet en Ontwikkel Oost-Achterhoek)

Ik veel geleerd van onze reis naar Zweden. Ik voelde mij van tevoren een beetje een vreemde eend in de bijt omdat ik op geen enkele wijze aan LEADER gelinkt was. Vanwege mijn werkzaamheden op het vlak van integratie binnen Oost Gelre mocht ik mee. Eenmaal binnen in de bus was ik meteen opgenomen in de club dus dat was een fijn begin. Het bezoek aan Botildenburg was voor mij een super ervaring. Er zijn nog geen echte plannen uit ontstaan maar dat zou ik wel graag willen. Ik had een ppt gemaakt over wat wij doen binnen Oost Gelre op het gebied van integratie maar helaas was daar geen tijd voor. Is het misschien mogelijk om binnen de Achterhoek een overleg te organiseren over integratie?

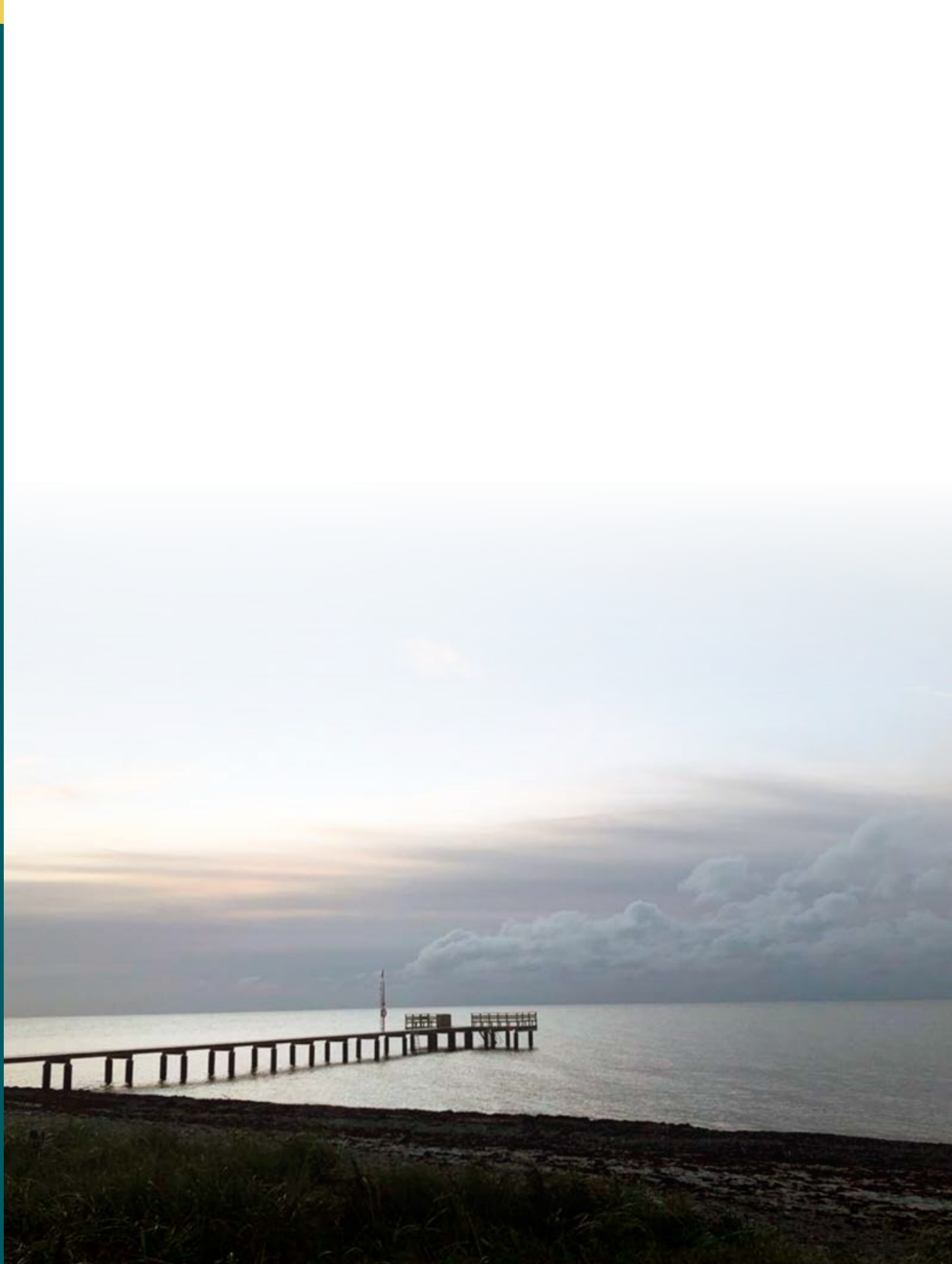
Ik vond het ook erg inspirerend om te horen wat er allemaal in de Achterhoek gebeurd op allerlei terreinen. Mochten de Zweden naar de Achterhoek komen dan wil ik graag op een of andere manier helpen. Koffie/thee met Zweedse Fika ;-) is er elke woensdagochtend in het Taalcafé in de Mattelier te Groenlo.

NOL VERHOEVEN – (Rentmeester van de st willibrordsabdij en projectleider bezoekerscentrum kasteel Slangenburg)

Tijdens de reis naar Zweden heb ik heel veel mensen uit de Achterhoek ontmoet die ik daarvoor niet, of alleen van naam kende. Met Joske ben ik in gesprek over een kabouter-route. Dat in Zweden, een ander land met een andere cultuur, vergelijkbare problemen en oplossingsrichtingen bestaan als hier in Nederland, vond ik erg leerzaam om te zien. Ook zag ik wat mensen met energie en passie kunnen bewerkstelligen. In Zweden bezochten we Kasteel Svaneholm. De aanpak die ze hanteren is anders dan die van kasteel Slangenburg, maar ik leerde er wel van. Hun idee van de aandelen vond ik leuk en de fraaie tennisbaan voor het kasteel waar ze evenementen mee organiseren, vond ik een goed voorbeeld van buiten de bestaande kaders denken. Ook viel me op dat je niet het hele kasteel hoeft te gebruiken. Van Kasteel Svaneholm staat het grootste deel leeg. Kortom, de LEADER-reis naar Zweden was ronduit geweldig.

LEADER Achterhoek - Europees
Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert in zijn platteland.

Contact en informatie:

Kijk op leaderachterhoek.nl of neem contact op met
Jolanda Kemna, LEADER coördinator op telnr 06-13443166